

LAUSUNTO

HE 275/2018: Hallituksen esitys eduskunnalle osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutus tuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä koskien osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutus tuotteiden uudistamista koskevaa lainsäädäntöä.

Osakesäästötilissä on kyse ongelmalliseksi havaittujen sijoitusvakuutusten eli vakuutuskuorien käytön laajentamista ”koko kansan” käyttöön¹. Samalla lainsäädännön tasolla legitimoidaan vakuutuskuoret, joiden käyttö on tähän asti perustunut tahattomaan lainsäädännön porsaanreikään, joka on muodostunut verotus- ja oikeuskäytännössä.

Osakesäästötilistä

Osakesäästötiliä on arvioitu aiemmin niin valtiovarainministeriön asiantuntijatyöryhmässä kuin lainsäädännön arviointineuvoston lausunnossa. Molemmat tahot ovat suhtautuneet esitettyyn osakesäästötiliin osittain kriittisesti. Arviointineuvosto on todennut, että ”*osakesäästötilin verohuojennus ei edistä verojärjestelmän läpinäkyvyyttä ja yksinkertaisuutta. Ehdotus ei myöskään noudata laajan veropohjan ja alempien verokantojen periaatetta*”². VM:n asiantuntijatyöryhmän lausunnon mukaan sijoitussäästötilin käyttöönotolla arvioidaan olevan merkittäviä vaikutuksia verotuottoihin. Työryhmä toteaa, että verotuottomenetysten kompensointi edellyttäisi muun verotuksen kiristämistä.³

Finnwatch yhtyy osakesäästötilin suhteen em. asiantuntijalausunnoissa esitettyihin huoliin. Vakuutuskuorien kaltaisia veropohjaa puhkovia ja verolainsäädäntöä monimutkaistavia instrumentteja ei tule kehittää lisää, vaan ne tulee pyrkiä poistamaan kokonaan. Osakesäästötilit ja vakuutuskuoret asettavat sijoittajia eri

¹ Tosiasiassa sijoitusvarallisuus on Suomessa keskittynyt ylipäätään tulodesiiliin. Tilastokeskuksen mukaan varakkain kymmenys omistaa 84 % pörssiosakkeista (2016), ks. https://www.stat.fi/tiil/vtutk/2016/vtutk_2016_2018-06-05_kat_003_fi.html. Sekä VM:n verotuksen asiantuntijatyöryhmä että eri sijoituskohteiden verokohtelu arvioinut työryhmä ovat todenneet, että sijoittamisaktiivisuuteen vaikuttavatkin ensisijaisesti henkilön omat mahdollisuudet ja kyvyt harjoittaa sijoittamista – ei tarjotut veroedut.

² Lainsäädännön arviointineuvosto, 28.11.2018, Lausunto Dnro: VNK/2090/32/2018, saatavilla osoitteessa: <https://vnk.fi/documents/10616/6601425/Lausunto+osakesäästötilistä+28.11.2018/d967ca05-3b20-2b3f-b979-0282c2d4d487>

³ Valtiovarainministeriö, Eri sijoitusmuotojen verokohtelu, Työryhmäraportti, saatavilla osoitteessa: <https://vm.fi/documents/10623/461286/Eri+sijoitusmuotojen+verokohtelu/ba186104-d4fd-41ce-8bad-25a721cdd894?version=1.0>

arvoiseen asemaan, monimutkaistavat verotusta (erityisesti kansainvälisiä tilanteita) ja aiheuttavat tasapuolisuutta koskevia haasteita myös muuhun lainsäädäntöön (esimerkiksi osakesäästötilien ja vakuutuskuorien huomiotta jättäminen hoivamaksuissa).

Tästä näkökulmasta keskitymme lausunnossamme erityisesti vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamiseen.

Yleisesti vakuutuskuorista

Vakuutuskuorista saatavat veroedut perustuvat elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 8 § 10. kohtaan, joka antaa vakuutusyhtiöille mahdollisuuden vähentää verotuksessa lakisääteiset siirrot korvaus- ja vakuutusmaksuvastuuseen. Lainkohta on perusteltu, sillä on ollut luontevaa olla verottamatta kaikkia vakuutusyhtiöiden tuloja: vakuutusyhtiöiden kaikki tulot eivät ole puhdasta voittoa, vaan yhtiön tulee varautua myydyistä vakuutuksista myöhemmin tulevien korvausten maksamiseen. Sääntely on näin toiminut niin vakuutusyhtiöiden kuin vakuutuksenottajien hyväksi.

Laki on kuitenkin avannut porsaanreiän täysin uusien sijoitustuotteiden tarjoamiseen, ja vakuutusyhtiöt ovat alkaneet käyttää oikeutta vähentää varaukset verotuksessa lain alkuperäisen tarkoituksen vastaisesti. Vakuutusyhtiöt ovat sopimusjärjestelyillä siirtäneet tosiasiallisesti asiakkaalleen kuuluvaa sijoitusvarallisuutta taseeseensa ja perineet sen säilyttämisestä asiakkailta palkkioita. Vastineena palkkiolle sijoittaja-asiakas on saanut kerrytettyä vakuutuskuoreissa olevalle varallisuudelle tuottoja (esimerkiksi osinkoja ja myyntivoittoja) verovapaasti.

Vakuutuskuorien käyttö sijoitusinstrumenttina on kasvanut räjähdysmäisesti viime vuosina. Verottajan mukaan Suomesta on siirtynyt huomattavia määriä varoja myös ulkomaisiin vakuutuskuoriin, joihin on voitu sisällyttää myös muuta varallisuutta kuin osakkeita, sijoitusrahastoja ja muita rahoitusinstrumentteja. Esimerkiksi kiinteistöjen kohdalla vakuutuskuoria hyödyntämällä voidaan välttää verot vuokratuotoista ja kiinteistökaupoista. Suomessa kotimaisia ja ulkomaisia vakuutuskuoria markkinoivat yhtiöt ovat esimerkiksi mainostaneet vakuutuskuoren sisällä toimivia vuokra-asuntorahastoja muun muassa sillä, ettei rahaston jakamia vuokra- ja myyntituottoja veroteta lainkaan vakuutuskuoren sisällä⁴. Vakuutuskuoria on käytetty myös erittäin aggressiivisissa lainajärjestelyissä, joissa yhtiö on maksanut vakuutuskuoresta otetulle osakaslainalle verotettavasta tuloksesta vähennettäviä korkokuluja, ja saavuttanut näin moninkertaisia veroetuja.

⁴ Finnwatch, 2017, Verovälttelyn arkkitehdit, saatavilla osoitteessa:
https://www.finnwatch.org/images/pdf/Verovalttelyn_arkkitehdit_FINAL.pdf

Vakuutuskuoret mahdollistavat varakkaimmille sijoittajille merkittävän veroedun ja asettavat nämä eriarvoiseen asemaan piensijoittajiin ja muihin kansalaisiin nähden. Merkittävän veroedun lisäksi verot voidaan välttää kokonaan esimerkiksi antamalla vakuutuskuori perinnöksi tai lahjaksi tai muuttamalla verotukselliset kirjat ulkomaille ennen vakuutuskuoresta tehtäviä sijoitustuoton nostoja.

HE tuo joitain parannuksia vakuutuskuorten verotukseen:

- Tuottoa ei voi enää nostaa kuoresta täysin verovapaasti sijoitetun pääoman määrään asti, jos kuoren sisälle on kertynyt voittoa. Jatkossa veronalaista on nostosta arvonnousua vastaava suhteellinen osuus. Toisaalta jatkossa tappiot saa vähentää kuorta lopetettaessa.
- Lisäksi esitetyllä TVL 35b §:llä puututaan joihinkin kaikkein aggressiivisimpiin järjestelyihin, kuten tilanteisiin, joissa suomalaisen osakeyhtiön sen omistajan vakuutuskuorelta ottaman lainan korot voidaan joissain tilanteissa katsoa omistajan veronalaiseksi tuloksi (= kuori sivuutetaan verotuksessa).

Uudistus on näiltä osin parannus nykytilanteeseen, ja HE:een sisältyvä TVL 35b § tulee ehdottomasti säilyttää. TVL 35b § ja sen alakohdat puuttuvat tilanteisiin, jossa vakuutuskuoreen tehtävä sijoitus muistuttaa suoraa sijoittamista. Erityisesti tällaisia erittäin aggressiivisia verosuunnittelujärjestelyitä on tarjottu Suomen ulkopuolella toimivien vakuutusyhtiöiden toimesta.

Moniin merkittäviin vakuutuskuorten ongelmiin ei kuitenkaan HE:ssä puututa. Vakuutuskuorilla voi edelleen välttää maksamasta kaikki verot sijoitustuotoista. Verojen välttäminen onnistuu jättämällä kuori perinnöksi, lahjoittamalla se tai muuttamalla kirjat ulkomaille ennen nostoja. Tämä yhdessä esitetyn pitkän siirtymäajan kanssa antaa mahdollisuuden kiertää säännöstä ennen lain voimaantuloa esimerkiksi muuttamalla vakuutussopimuksen ehtoja. Sopimusehtojen kirjainta muuttamalla saattaa pystyä välttämään myös TVL 35b §:n soveltumista.

Yhteenveto

- Osakesäästötili on veropohjaa puhkova ja huonosti julkilausuttuja tavoitteita tukeva hanke, jota ei tule viedä eteenpäin.
- Vakuutuskuoria ei tule legitimoida lainsäädännön tasolla vaan niihin kertyviä tuloja tulee verottaa samaan tapaan kuin muita suoraan omistettuja tosiasiallisesti niiden edunsaajalle kertyviä tuloja.

- Vakuutuskuoriin voidaan puuttua esimerkiksi säätämällä verotusmenettelylakiin erityinen sijoitusvakuutuksiin sovellettava todellista edunsaajaa koskeva pykälä. Samalla voitaisiin säätää yleinen tosiasiallista edunsaajaa koskeva määräys, joka soveltuisi myös muissa vastaavanlaisissa järjestelyissä. Vakuutuskuoreissa oleva sijoitus- ja muu varallisuus on tosiasiallisesti vakuutusyhtiön asiakkaan omaisuutta, johon asiakas käyttää määräysvaltaa muodossa tai toisessa. Vakuutuskuori tulee sivuuttaa verotuksessa ja verottaa kuoreen kertynyt tuotto asiakkaan normaalina osinko- tai pääomatulona.

- Vakuutuskuoriin liittyvän sääntelyn korjaamista tulee tehostaa säätämällä erillinen yksityishenkilöitä koskeva arvonnousuvero, joka on käytössä esimerkiksi Norjassa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Säännös antaisi verotusoikeuden myyntivoittoon sille maalle, jossa asuttaessa arvonnousu on tapahtunut. Verolla puututtaisiin vakuutuskuorien yhteydessä tavattavaan keinotekoiseen verotuksellisen kotimaan vaihtoon liittyvään verokikkailuun, jossa Suomi menettää kaikki verotulot vakuutuskuoriin kertyneestä arvonnoususta.

- Vähintä mitä tulee tehdä, on säilyttää ehdotettu TVL 35b §.

Helsingissä 7.2.2019

Sonja Vartiala
toiminnanjohtaja
Finnwatch ry